

MEĐUNARODNI POLOŽAJ I BEZBJEDNOSNI SISTEM

BOSNE I HERCEGOVINE

Zoran Savić, M.A.

Ministarstvo bezbjednosti BiH

Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH

Mr.sc. Zoran Kovačević

Ministarstvo bezbjednosti BiH

Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH

Apstrakt: *Bezbjednosna zajednica BiH podrazumijeva zaštitu državnog jedinstva, unutrašnje stabilnosti pravnog i političkog sistema i društvene zajednice u cjelini. Takav stepen zaštite postiže se blagovremenim otkrivanjem i eliminisanjem relevantnih postojećih ili predstojećih pojava i procesa, koji se negativno odražavaju na stanje bezbjednosti same države. Inače, ugrožavanje bezbjednosti je, po pravilu organizovano i konspirativno, tj. tajno ili potajno (prikriveno), dok su njegovi nosioci pojedinci, grupe lica, organizacije i institucije koji neposredno organizuju ili sprovode obavještajne ili subverzivne aktivnosti u zemlji ili u inostranstvu. U ovom radu, razmatra se Međunarodni položaj i problematika bezbjednosnog sistema Bosne i Hercegovine. Ova problematika je veoma kompleksna pa joj je bilo potrebno posvetiti posebnu pažnju, što i jeste jedan od ciljeva ovoga rada. Mi ovdje nastojimo da odnosnu temu razmatramo višedimenzionalno i da damo neke preporuke u oblasti suzbijanja kriznih situacija. U ovim nastojanjima pokušaćemo da damo jednu realnu sliku bezbjednosnog sistema unutar dijapazona bezbjednosnih aktivnosti koje opterećuju bosanskohercegovačko društvo. U ovom radu korišteni su istraživački metodi, metod uzorka i metod analize sadržaja.¹*

Gljučne riječi: *Bezbjednosna zajednica, bezbjednost, vojno politički položaj, specijalni rat, oružane snage, mobilizacije, rukovođenje, komandovanje.*

¹ Opširnije o tim metodima, vidi: Marković, Vidan (1988): Teorija bezbjednosti sa metodologijom istraživanja bezbednosnih pojava, Jugoart, Zagreb, str. 130-201.

INTERNATIONAL POSITION AND SECURITY SYSTEM OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: *The security community of Bosnia and Herzegovina implies the protection of national unity, internal stability of legal and political system and social community as a whole. Such a level of protection is achieved by timely detection and elimination of relevant existing or forthcoming phenomena and processes that can negatively impact upon the security status of the state itself. Anyway, jeopardizing the security is usually organised and conspirative, i.e. secret or underhand (disguised), while the bearers are individuals, groups of persons, organisations and institutions that directly organise or carry out the intelligence or subversive activities in the country or abroad. This paper considers the international position and problems of security system of Bosnia and Herzegovina. These issues are very complex, so it was necessary to pay special attention to them, which was one of the goals of this paper. We are trying here to consider the relevant topic multidimensionally and to give some recommendations in the area of prevention of crisis situations. In these efforts we will try to give a realistic picture of the security system within the diapason of security activities that burden B&H society. The research methods, the sample method and the method of content analysis were used in this paper.¹*

Keywords: *security community, security, political-military position, special war, armed force, mobilisation, leadership, commanding.*

¹To find out more about these methods see: Marković Vidan, Theory of security with the research methodology of security phenomena, Jugoart, zZagreb, 1988, page 130-201.

UVOD

Pod pojmom međunarodni položaj Bosne i Hercegovine kao i svake druge zemlje podrazumijeva se njen ukupni položaj u međunarodnoj zajednici koji je rezultanta uzajamnog dejstva svih vrsta spoljnih i unutrašnjih činilaca koji utiču pozitivno ili negativno na njen unutrašnji razvitak njenu spoljnu politiku i njenu poziciju i karakter odnosa sa drugim zemljama.

Međunarodni položaj može se razmotriti sa više aspekata:

- Politički
- Ekonomski
- Geografski
- Geostrategijski
- Vojno politički

VOJNO POLITIČKI POLOŽAJ

Vojno politički položaj je položaj Bosne i Hercegovine u međunarodnoj zajednici ili u odnosu na pojedine zemlje, super sile, vojno političke saveze prije svega sa stanovništva njene sigurnosti i odbrane. Najpoznatiji činioци međunarodnog položaja prema prostoru su spoljni činioци u koja spadaju savremena društvena politička kretanja, protivrječnosti, oblici upotrebe sile, podijeljenosti, blokovi, osvajanja, promjene granica, ratovi itd. Unutrašnje činioce, faktore predstavlja dostignut stepen našeg razvoja, stanje međunarodnih odnosa, stabilnost zemlje njena sigurnost i odbrana.

Činioци međunarodnog položaja prema prirodnim i društvenim obilježijima i sadržajima su:

- Geografski
- Politički
- Ekonomski
- Vojni

Međunarodni i vojno politički položaj su promjenljivi.

OBLICI UGROŽAVANJA BEZBJEDNOSTI BIH

Bezbjednost Bosne i Hercegovine može biti ugrožena specijalnim ratom i oružanom agresijom.

Specijalni rat protiv Bosne i Hercegovine obuhvata psihološka propagandna dejstva⁹², političke, ekonomske i vojne pritiske, obavještajnu aktivnost, terorističke akcije i druga subverzivna dejstva, pokušaj stvaranja ilegalnih političkih⁹³ i terorističkih organizacija i grupa, pokušaj izazivanja i podsticanje kriznih situacija u zemlji i stvaranje uslova za oružanu agresiju spolja. Objekti napada snaga specijalnog rata predstavljaju ustavni poredak i integritet i teritorijalna cjelokupnost države. Snage specijalnog rata protiv BiH čine strane države, obavještajne službe, političke partije itd. S obzirom na ciljeve, ugrožavanje sigurnosti BiH oružanom agresijom može biti sa ograničenim ciljom, kombinovanim i radikalnim ciljem. S obzirom na broj država i prostor na kojim se vodi agresija može biti u lokalnom ratu, regionalnom i u okviru svjetskog rata.

POGLED NA NAŠU BEZBJEDNOSNU STVARNOST

U nastojanju da utvrdimo bitne elemente bezbjednosne zajednice, njegovu elementarnu strukturu potrebno je da ustanovimo koji su elementi sistema u bezbjednosnoj zajednici prisutni. Utvrđivanje strukture našeg sistema bezbjednosne zajednice vrši se na osnovu sadržaja prakse. Pri tome se polazi od načela da je svaki dio te prakse svrsihodan u odnosu na cjelinu zajednice.

Postoje četiri područja sistema bezbjednosne odbrane:

- Odbrambene aktivnosti i mjere,
- Bezbjednosne, odbrambene snage,
- Poslovi bezbjednosne odbrane,
- Nosioci poslova bezbjednosne odbrane.

Odbrambene aktivnosti i mjere obuhvataju sve oblike borbe i otpora koji se Bosna i Hercegovina suprostavlja agresiji, sve društvene djelatnosti koji imaju naročit značaj za očuvanje slobode i nezavisnosti zemlje.

U ovo područje spadaju:

⁹² O propagandi, opširnije: Mihailović, Vuko (1984): Propaganda i rat, Vojnoizdavački zavod, Beograd.

⁹³ Delić, Milan (1991): Osnovi bezbjednosti, Obavještajne službe, Institut bezbjednosti, Beograd, op. cit., str. 179; Vilić, Dušan (1972): Savremene obaveštajne službe, VVA JNA, Beograd op. cit., str. 68 i dalje.

- Oružana borba,
- Vanoružani oblici bezbjednosnih aktivnosti,
- Civilna zaštita,
- Bezbjednost nacionalne odbrane,
- Osmatranje, javljanje, obavještavanje i zbuñivanje.

Osim tih aktivnosti od naročito značaja za očuvanje nezavisnosti i slobode zemlje su:

- Funkcionisanje društveno političkog sistema,
- Funkcionisanje društveno ekonomskog sistema,
- Funkcionisanje sistema društvene djelatnosti.

Pod bezbjednosnim odbrambenim mjerama podrazumijevaju se svi oni koraci koje naše društvo može preduzimati u vandrednim prilikama, u slučajevima naročite opasnosti, za slobodu i nezavisnost zemlje.

Takvim mjerama se smatraju:

Proglašavanje mobilizacije, pojačana pripravnost u oružanim snagama, proglašavanje neposredne ratne opasnosti, ratnog stanja, itd.

U drugo područje odbrambene snage mogu se uključiti svi ljudski i materijalni potencijali koje zemlja može angažovati za odbranu. Za svaki vid bezbjednosno odbrambenih aktivnosti imamo organizovane i pripremljene snage:

- Oružane snage BiH,
- Snage civilne zaštite,
- Snage bezbjednosti,
- Snage službe osmatranja, javljanja, obavještavanja i zbuñivanja.

Treće područje, poslovi bezbjednosne odbrane obuhvata cjelokupno pripremanje društva za odbranu. Obuhvata veliki broj poslova.

Jedna od važnijih poslova su:

- Rad na utvrđivanju i razvoju koncepcije i doctrine bezbjednosne odbrane,
- Rad na razvoju sistema bezbjednosne odbrane,
- Upravljanje, rukovođenje odbranom,
- Obezbijedenje materijalnih potreba za odbranu,
- Poslovi mobilizacije,
- Poslovi osposobljavanja stanovništva za odbranu,
- Naučnoistraživački rad za potrebe bezbjednosne odbrane.

Četvrto područje, nosioci poslova bezbjednosne odbrane uključuju sve one društvene faktore koji

na osnovu svog prava i dužnosti obavljaju poslove bezbjednosti kao svoju redovnu funkciju.

U uslovima široke društvene podruštvljenosti poslova bezbjednosne odbrane u BiH, to su:

- Društveno političke zajednice,
- Mjesne zajednice,
- Društveno političke i druge društvene organizacije.

Ovdje je izvršeno samo «evidentiranje» osnovnih činilaca bezbjednosti i razvrstavanje prema srodnosti, da bi se ustanovila kakva je struktura sistema bezbjednosne zajednice, i iz čega se ona sastoji. Svemu izloženom dodajemo još i da se cijela naša bezbjednosna angažovanost ostvaruje kao jedinstveni napor društva, utemeljen na jedinstvenosti cilja i jedinstvenosti načela organizovanja i ponašanja.

OSNOVNE KATEGORIJE SISTEMA BEZBJEDNOSNE ZAJEDNICE

Polazeći od shvatanja o istorijskoj uslovljenosti nastanka i razvoja bezbjednosne zajednice u materijalnom i formalnom smislu, ključni pojam predstavljaju kako javni, društveni poredak tako i sam djelokrug rada.⁹⁴

Pod javnim poredkom podrazumijevamo ukupnost javnih interesa zajamčenih i zaštićenih pravnim sistemom, bez obzira da li je riječ o opštim (javni red i mir i sl.) ili pojedinačnim pravima (lične slobode i prava, imovina i dr.) bezbjednost u osnovi shvatamo kao stanje zaštićenosti javnog poretka, odnosno zaštite građana i njihove imovine u državi. U okviru svog djelokruga rada, organi bezbjednosti primijenjuju specifična sredstva, mjere i radnje radi zaštite državnogsuverniteta, teritorijalnog integriteta, odbrambene sposobnosti i drugih vitalnih vrijednosti. Konkretnije, u zadatke bezbjednosne zajednice spadaju obavještajni i kontraobavještajni poslovi, zatim poslovi sprečavanja i suzbijanja unutrašnjeg ekstremizma i terorizma, ugrožavajuće djelatnosti ekstremne emigracije i terorizma međunarodnog značaja, kao i poslovi obezbijedenja određenih ličnosti, bezbjedonosne zaštite pojedinih područja

⁹⁴ O ranim formama policijske, odnosno obavještajne funkcije u predržavnom društvu, vidi: Balandije, Žorž (1997): Politička antropologija, Čigoja štampa, Beograd, str. 91, 115-117 i dalje; Rodić, Stevan (1969): Obavještajna služba kao društveno politička kategorija, SSUP, Beograd, str. 19-29 i dalje.

i objekata i bezbjednosne zaštite domaćih državljana na privremenom boravku i radu u inostranstvu.⁹⁵

Navedeni poslovi se obavljaju planski i sistematično, i to prvenstveno prikupljanjem podataka i drugih obavještenja. Stručnost i efikasnost u vršenju tih poslova predstavlja najznačajniji factor ostvarenja bezbjednosti, i ako na stabilnost stanja bezbjednosti znatno utiču i druge aktivnosti organa državne uprave i političkog sistema (propaganda, informisanje i dr).⁹⁶

Ostvarivanje bezbjednosti, prema tome, pretpostavlja, s jedne strane, samu djelatnost kojom se zaštićuje postojeći poredak vlasti, a s druge strane, mehanizam kojim se ta djelatnost realizuje, tj. subjekte koji obavljaju stručne poslove zaštite bezbjednosti države. U tom pogledu moguće je razlikovati materijalnu (funkcionalnu) od formalne (organizacione) komponente ostvarivanja bezbjednosti. Na osnovu izloženog bezbjednosnu zajednicu čine stanje, djelatnost i sistem. bezbjednost je stanje u kojima države smatraju da nema opasnosti od vojnog napada, političkih prinuda i ekonomskih prisila tako da mogu slobodno da se razvijaju. bezbjednost je sveukupna djelatnost organizovanih snaga društva na prevenciji i suzbijanju svih oblika destruktivnog djelovanja spoljnih, unutrašnjih neprijateljskih snaga i saniranja ili potpunog eliminisanja već ostvarenih destruktivnih i destabilizujućih uticaja. Bezbjednost je određeni sistem, organizacija koju čine određeni elementi ili dijelovi od kojih svaka zasebno obavlja svoju ličnu bezbjednosnu funkciju a svi oni zajedno doprinose efikasnoj bezbjednosnoj funkciji kojom se štiti društvena i državna zajednica. Bezbjednost je systemska djelatnost države, sve ostalo je podložno i obavezujuće tom.

S obzirom na izvore ugrožavanja bezbjednost može biti unutrašnja i vanjska (spoljna). Sistem

bezbjednosti Bosne i Hercegovine čine sledeće službe i organi:

- Ministarstvo bezbjednosti sa svojim samostalnim upravnim organizacijama (Državna agencija za istragu i zaštitu BiH⁹⁷, Granična policija⁹⁸, Služba za poslove sa strancima⁹⁹, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH, Agencija za policijsku podršku, Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenje, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova¹⁰⁰;
- Entitetska ministarstva unutrašnjih poslova;
- Policija Brčko Distrikta;¹⁰¹
- Obavještajna bezbjednosna agencija BiH;¹⁰²
- Organi bezbjednosti oružanih snaga BiH;¹⁰³

Ministarstvo bezbjednosti Bosne i Hercegovine nadležno je za zaštitu međunarodnih granica, unutrašnjih graničnih prijelaza i regulisanje saobraćaja na graničnim prijelazima BiH; sprečavanje i otkrivanje učinilaca krivičnih djela terorizma, trgovine drogom, falsifikovanjem

⁹⁷ Zakon o državnoj agenciji za istrage i zaštitu („Sl. Glasnik BiH“, br. 27/04);

⁹⁸ Zakon o državnoj graničnoj službi („Sl. glasnik BiH“, br. 50/04), Granična policija Bosne i Hercegovine (ranije Državna granična služba BiH) uspostavljena je na osnovu Zakona o Državnoj graničnoj službi BiH, koji je, u skladu sa svojim ovlaštenjima, 13. januara 2000. godine donio visoki predstavnik u BiH. Sa operativnim radom Granična policija BiH je otpočela 6. juna 2000. godine formiranjem prve Jedinice/Postrojbe/PGP Aerodrom Sarajevo. Proces preuzimanja poslova nadzora i kontrole prelaska državne granice od entitetskih i kantonalnih MUP- ova tekao je etapno i okončan je 30. septembra 2002. Godine inauguracijom jedinice Granične policije Strmica. Donošenjem novog Zakona o Državnoj graničnoj službi – Graničnoj policiji BiH u oktobru 2004. godine, Granična policija BiH je definisana kao upravna organizacija u okviru Ministarstva bezbjednosti BiH, sa operativnom samostalnošću, osnovana radi obavljanja policijskih poslova vezanih za nadzor i kontrolu prelaska granice BiH i drugih poslova propisanih zakonom. Zakonom o izmjeni Zakona o Državnoj graničnoj službi, koji je stupio na snagu 18. 04. 2007. godine, naziv Državna granična služba BiH promijenjen je u Granična policija Bosne i Hercegovine. (www.granpol.gov.ba)

⁹⁹ Zakon o službi za poslove sa strancima ("Službeni glasnik BiH", br. 54/05 i 36/08);

¹⁰⁰ Zakon o Direkciji za koordinaciju policijskih tijela BiH i o agencijama za podršku policijskoj strukturi BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 36/08);

¹⁰¹ Zakon o Policiji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine („Sl. Glasnik Distrikta Brčko“, br. 2/00, 5/01, 2/02, 17/02, 6/03, 15/04, 42/04, 11/05 i 33/05);

¹⁰² Zakon o obavještajnoj bezbjednosnoj Agenciji Bosne i Hercegovine („Sl. Glasnik BiH“, br. 12/04);

¹⁰³ Zakon o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine („Sl. Glasnik BiH“, br. 227/05);

⁹⁵ Đorđević, Obren (1978): Osnovi državne bezbednosti - opšti deo, op. cit., str. 98100.

⁹⁶ U strategiji NATO ovaj vid dejstva pod nazivom „upravljanje krizom“ oficijelno se koristi počev od sjednice Savjeta NATO u Rimu 1991. godine, čime je ono pravazišlo okvire „tajnih akcija“ američkih obavještajnih službi i preraslo u integralni dio strategije pomenute vojno-političke alijanse.

domaće i strane valute i trgovina ljudima i drugih krivičnih djela sa međunarodnim ili međuentitetskim elementom; međunarodnu saradnju u svim oblastima iz nadležnosti ministarstva.

Ministarstvo bezbjednosti je nadležno za zaštitu lica i objekata; prikupljanje i korištenje podataka od značaja za bezbjednost BiH; organizaciju i usaglašavanje aktivnosti entitetskih ministarstava unutrašnjih poslova i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine u ostvarivanju bezbjednosnih zadataka u interesu BiH; provođenje međunarodnih obaveza i saradnju u provođenju civilne zaštite, koordiniranje djelovanje entitetskih službi civilne zaštite u BiH, za usklađivanja njihovih planova za slučaj prirodne ili druge nesreće koje zahvataju teritoriju BiH, i donošenja programa i planova zaštite i spašavanja. Ministarstvo bezbjednosti provodi politiku useljavanja i azila BiH i uređuje procedure u vezi sa kretanjem i boravkom stranaca u BiH.¹⁰⁴

Uslovljenost bezbjednosti određene zajednice predstavlja stanje u užem i širem međunarodnom okruženju, sveukupnim međunarodnim, političkim, ekonomskim i vojnim položajima, unutrašnjem stabilnošću – stanjem u državi.

Iz gore navedenog može se zaključiti da sistem bezbjednosti u zajednici predstavlja pravnim propisima i političkim odlukama predviđen i uređen djelokrug nadležnosti, prava i dužnosti bezbjednosnih službi i drugih institucija u sklopu bezbjednosnog nacionalnog sistema date države, koje sistematski prikupljaju, obrađuju i prezentuju operativna saznanja i sprovode druge aktivnosti po zahtjevu nosilaca državne vlasti, s ciljem da ostvare spoljnu i unutrašnju bezbjednost zemlje.¹⁰⁵

¹⁰⁴ <http://www.vijeceministara.gov.ba>

¹⁰⁵ Prema paragrafu 4, stavu 2 njemačkog Zakona o saradnji Saveza i pokrajina u pitanjima zaštite ustava i o Saveznoj službi za zaštitu ustava (BverfSchG 80 vom 1990), pod „slobodnim demokratskim osnovnim poretom“ se podrazumjeva: 1) pravo naroda da vrši državnu vlast putem izbora i glasanja i posebnim organima zakonodavne, sudske i izvršne vlasti, kao i da bira predstavnike naroda na opštim,

neposrednim, slobodnim, ravnopravnim i tajnim izborima; 2) vezanost zakonodavstva za ustavni poredak, a izvršne i sudske prakse za zakone i pravo; 3) pravo na formiranje parlamentarne opozicije; 4) smjenjivost vlade i njenu odgovornost prema predstavnicima naroda; 5) nezavisnost sudova; 6) nemogućnost bilo kakve nasilne i samovoljne vladavine i 7) ljudska prava koja su konkretizovana u Osnovnom zakonu.

ZAKLJUČAK

Rad bezbjednosnih organa sa zajednicom je relativno nova strategija i koristi se za proaktivno rješavanje raznovrsnih problema s kojim se suočava Ministarstvo bezbjednosti u demokratskom društvu. Važnost ovog novog pristupa rješavanju bezbjednosnih problema procjenjuje se evaluacijom demokratskog društva, prirodom kriminala koja se pojavljuje i mijenja u tom društvu, te mjerama kojima su sadašnje organizacione policijske strukture ograničene u reagovanju na kriminal. Ključne pretpostavke za sinhronizaciju rada bezbjednosne zajednice, predstavlja povećanje bezbjednosti i osjećaja bezbjednosti građana, što dovodi do povećanja kvaliteta življenja u zajednici; dostizanje trajnih rezultata u partnerstvu; kao i porastu povjerenja građana u rad bezbjednosne zajednice; prerastanje rada sa partnerima u zadovoljstvo; postizanje smanjenja društvenih konflikata, kao i smanjenje kriminaliteta; povećanje materijalno – finansijske podrške lokalne i državne vlasti. Najbolji bezbjednosni odgovor na rješavanje društvenih konflikata jeste partnerstvo bezbjednosnih organa i zajednice. Kreativnost i fleksibilnost bezbjednosnih organa su odlučujuće vrijednosti i rezultat dostignutih inovativnih sposobnosti u cilju uspješnog rada bezbjednosne zajednice. Građani moraju biti aktivni partneri bezbjednosnim organima pri rješavanju problema bezbjednosti strategijom rada bezbjednosti u zajednici. Bezbjednosni organi su dužni da u vršenju poslova poštuju ljudsko dostojanstvo i Ustavom i zakonom zagantovana prava i slobode građanina. Među agencijska saradnja je ključni problem. Neophodno je normativno sistematsko uređenje bezbjednosnih službi sa svim zakonskim i podzakonskim propisima, gdje se mora odrediti šta je čija nadležnost.

Može se zaključiti da je Bosna i Hercegovina na legislativnom planu usvojila kriminalnopolitički pristup organizovanom kriminalitetu koji uglavnom odgovara zahtjevima savremene antikriminalne politike. Novo zakonodavstvo ove države je značajan napredak u legislativnom uređenju područja bezbjednosne zajednice. Međutim, de lege ferenda, težak i složen posao, upotpunjavanjem odgovarajućim odredbama posebno materijalnog i procesnog krivičnog prava, trajaće i nadalje. Premda je niz postojećih rješenja očigledno preventivnog značaja, posebno je važno, pored represivnih mjera, pravno regulisati i

mogućnost preduzimanja preventivnih mjera ante delictum. Sve strane u Bosni i Hercegovini, Bosna i Hercegovina, Republika Srpska, Federacija Bosne i Hercegovine su u obavezi ne samo da podrže nastojanje Međunarodne zajednice predvođene SAD u borbi protiv međunarodnog i državnog terorizma nego da u njemu i aktivno učestvuju, jasno opredjeljujući svoju poziciju i obavezu u borbi protiv ovog zla XXI vijeka. One su obavezne da u okviru ustavom utvrđenom nadležnosti koordinirano međusobno i u saradnji sa međunarodnom zajednicom sačine svoje planove i programe te da kontinuirano rade na njihovom stvarnom provođenju i realizaciji. Pri ocjenjivanju bezbjednosne situacije u određenoj državi posebnu pažnju treba posvetiti izvorima ugrožavanja sa jedne strane, te sigurnosnoj odbrambenoj koncepciji čiji je temelj u državnim organima prinude vojsci i policiji sa osloncem na široke narodne mase, s druge strane.

U Bosni i Hercegovini i ostalim zemljama u tranziciji više se usmjeravaju partijski kadrovi nego stručno profesionalni. Strategija djelovanja bezbjednosnih službi predstavlja pouzdan subjekt međunarodnih odnosa. Potrebna je temeljna analiza rada bezbjednosnog sektora u BiH i na osnovu analize kreirati novu strateškijsku politiku. Najveća i najjeftinija investicija jeste kadrovska politika, koja će odgovoriti zahtjevima reforme.

LITERATURA

1. Vejnović, Duško, "Defendologija – društveni aspekti bezbjednosti moderne države", VŠUP, Banja Luka, 2002,
2. Abazović, Mirsad, "Državna bezbjednost – uvod i temeljni pojmovi", FKN, Sarajevo, 2002;
3. Škondrić, Vaso, "Policijska operacija", VŠUP, Banja Luka, 2003;
4. Đorđević, Obren, "Osnovi državne bezbednosti", Beograd, 1978;
5. Delić, Milan, "Osnovi bezbjednosti: Obavještajne službe", Institut bezbjednosti, Beograd, 1991;
6. Marković, Vidan, "Teorija bezbjednosti sa metodologijom istraživanja bezbednosnih pojava", Jugart, Zagreb, 1998;

7. Balandije, Žorž, "Politička antropologija", Čigoja štampa, Beograd, 1997;
8. Rodić, Stevan, "Obavještajna služba kao društveno politička kategorija", SSUP, Beograd, 1969;
9. Vilić, Dušan, "Savremene obavještajne službe", VVA JNA, Beograd, 1972.
10. Zakon o obavještajno – bezbjednosnoj agenciji BiH, "Službeni glasnik BiH" br. 12/04 i 20/04;
11. Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, "Službeni glasnik BiH" br. 27/04;
12. Zakon o Državnoj graničnoj službi BiH, "Službeni glasnik BiH" br. 50/04;
13. Zakon o Direkciji za koordinaciju policijskih tijela BiH i o agencijama za podršku policijskoj strukturi BiH, "Službeni glasnik BiH" br. 36/08;
14. Zakon o Policiji Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, "Sl.Glasnik Brčko Distrikta" br. 2/00, 5/01, 2/02, 17/02, 6/03,15/04, 42/04, 11/05 i 33/05;
15. Zakon o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine, "Sl.Glasnik BiH", br. 227/05;
16. Zakon o službi za poslove sa strancima, "Službeni glasnik BiH", br. 54/05 i 36/08.